

AUF DEM WEG DER VERSÖHNUNG NA CESTĚ SMÍŘENÍ

Der Höhepunkt der Vertreibung der deutschsprachigen Brünnner war ein Racheakt für die Schrecken der sechsjährigen Nazi-Besatzung. Tausende Menschen wurden kurz nach Ende des Zweiten Weltkrieges in Richtung Wien getrieben, vor allem Frauen, Kinder und ältere Menschen, aber auch Kleinkinder und Säuglinge waren unter den Vertriebenen. Viele waren den Strapazen nicht gewachsen, unterschiedliche Schätzungen gehen von zwei- bis fünftausend Toten aus.

Schon seit 10 Jahren erinnert man mit einem Gedenkmarsch an die damaligen Ereignisse, an deren Opfer und an alle Vertriebenen aus Brünn, die auch nach Schwäbisch Gmünd, eine Stadt in Baden-Württemberg, geflüchtet sind. Seit dem vergangenen Jahr geht man in die entgegengesetzte Richtung, also von Pohořelice nach Brünn – es ist eine symbolische Geste der Versöhnung. Dieses Jahr war der Gedenkmarsch ein Teil des Festivals Meeting Brno, das sich mit Flucht und Vertreibung damals sowie in der heutigen Zeit befasste. Im Rahmen des Marsches fand auch ein journalistischer Workshop für Schüler aus Deutschland und Tschechien statt, dessen Ergebnis diese Zeitung ist.

Vyvrcholením vyhnání německy mluvících Brňanů byl akt pomsty za hrůzy šestileté nacistické okupace. Krátce po skončení války byly tisíce Brňanů hnány směrem na Vídeň, především ženy, děti a starci, mezi vyháněnými byli také malé děti a kojenci. Mnozí nebyli schopni tuto utrpení vydržet, podle rozcházejících se odhadů při nich zemřelo dva až pět tisíc lidí. Již po desáté připomíná Pout' smíření tyto události, jejich oběti a všechny vyhnané občany, kteří z Brna uprchli také do města Schwäbisch Gmündu v Bádensku-Württembersku. Od loňského roku směřuje pochod opačným směrem z Pohořelice do Brna, jako gesto usmíření. V tomto roce byla Pout' smíření součástí festivalu Meeting Brno, který se zabýval situací vyhnanců a uprchlíků v tehdejší i dnešní době.

V rámci poutě se konal také novinářský workshop pro žáky z Německa a Česka, jehož výsledkem jsou tyto noviny.

autoři / von Lukas Rihm, Patrick Pflieger, Francesca Dammenmiller a Mark Marzyk

Eröffnung des Versöhnungsmarsches in Pohořelice / Zahájení Poutí smíření v Pohořelicích

IN DEN SPUREN DER VERTRIEBENEN

Am letzten Maisamstag um 9.45 Uhr ging es los. Etwa zweihundert Menschen aus Tschechien, Österreich und Deutschland versammelten sich an der Gedenkstätte in Pohořelice, um gemeinsam den Versöhnungsmarsch zu beginnen. Der katholische Pfarrer Jan Hanák und die evangelische Pfarrerin Alexandra Jacobea hielten eine Predigt über das Schicksal der aus Brünn vertriebenen Menschen und setzten sie in Bezug zur Situation der Flüchtlinge heute. Die Predigt wurde von Musikern aus der katholischen Gemeinde begleitet. Spontan sprach auch ein österreichischer Priester und die Menschen beteten in ihrer eigenen Sprache das Ave Maria. Es herrschte eine andächtige Stimmung.

Nach zehn Uhr machten wir uns auf den Weg und gingen die Straße entlang, auf der vor einundsiebzig Jahren ein Teil der deutschsprachigen Bevölkerung Brünns vertrieben wurde. Unterwegs unterhielt man sich mit den Mitmarschierenden über die damalige Situation und tauschte sich über die Beweggründe aus, am Versöhnungsmarsch teilzunehmen. Nach zwei Stunden war die erste Erschöpfung spürbar, die pralle Sonne machte mehreren Leuten zu schaffen. Um 12.30 Uhr legten wir daher die Mittagspause ein. Wir fuhren einen Teil der Strecke mit einem der Autobusse, welche die Teilnehmer entlang der Route beförderten.

Etwa auf halbem Weg liegt das Städtchen Rajhrad, wo

sich an den Verpflegungsständen alle stärken konnten.. Hier trafen wir weitere Menschen, welche uns viel über die Geschichte des Brünner Todesmarsches erzählten. Eine achtzigjährige Frau berichtete von ihren Erlebnissen und die Folgen, welche die Vertreibung damals und noch bis heute auf die Menschen und die Wirtschaft hat. Kurz vor unserem Aufbruch kam eine Gruppe von Frauen in bunter Tracht, welche im Rahmen eines Volksfestes zu einer Blasmusikkapelle tanzten. An alle Anwesenden wurde südmährisches Gebäck verteilt.

Nach etwa drei weiteren Stunden und insgesamt 32 Kilometern kamen wir am Ziel, dem Garten der Augustinerabtei am Mendelplatz in Brünn an. Dort fand die Abschlussfeier mit Ansprachen, auch des Bürgermeisters von Brünn, Musik und Essen statt. Viele Leute freuten sich über unsere Teilnahme, die das Interesse der Jugendlichen an der Zeitgeschichte widerspiegelt. Bei der Ankunft am Mendelplatz sahen wir aber auch eine Gruppe von Menschen, die gegen die Veranstaltung protestierten. Wir hatten jedenfalls das Gefühl, etwas Wichtigem beigewohnt und den Opfern Ehre erwiesen zu haben.

von Emre Aydin, Laura Modrich, Ria Graf, Marco Kleibl, Karim, Sachs, Manuel Gözl, Lars Stanislawski, Patrick Stegmeier, Felix Barth und Moritz Apprich

Průvod na Vídeňské ulici v Brně / In Brünn kurz vor dem Ziel

VE STOPÁCH VYHNANÝCH

Poslední květnovou sobotu v 9:45 hodin se asi dvě stě lidí z Česka, Rakouska a Německa shromáždilo u pietního místa v Pohořelicích, aby vyšli na Pout' smíření. Katolický farář Jan Hanák a evangelická farářka Alexandra Jacobea pronesli kázání o osudu vyhnáných lidí z Brna, který také srovnali se situací současných uprchlíků. Kázání bylo doprovázeno hudebníky z katolické obce. Spontánně pak promluvil rakouský kněz a lidé se pomodlili v jejich rodné řeči. Panovala pietní nálada.

Po desáté hodině jsme se dali na pochod přes silnici, po které museli před 71 lety jít vyhánění Brňané. Po cestě jsme se bavili s ostatními účastníky akce o tehdejší situaci a důvodu, proč se Pouti smíření účastní. Po dvou hodinách se projevilo vyčerpání a únava, pařící slunce mnohým z nás dalo zabrat. Již dychtivě očekávaná přestávka začala ve 12:30 hodin. Část Poutě jsme urazili jedním z autobusů, které byly podél cesty pro poutníky neustále k dispozici. Pro poutníky bylo připraveno občerstvení ve městečku Rajhrad, které leží zhruba v polovině cesty. Zde jsme potkali další lidi, kteří nám vyprávěli o historii takzvaného brněnského pochodu smrti. Osmdesátiletá žena nám povídala o svých zážitcích a následcích, které vyhnání mělo a má až dodnes, na lidi i na hospodářství. Krátce před odchodem přišel průvod krojovaných stárek, které v rámci rajhradských babských hodů zatancovaly doprovázeny dechovou kapelou. Všichni přítomní dostali ochutnat koláčky.

Po zhruba třech hodinách a celkem 32 kilometrech jsme došli do cíle, do zahrady Augustiniánského opatství na Mendlově náměstí v Brně, kde se konala závěrečná akce s hudbou a občerstvením. Naše účast mnoho lidí potěšila jako doklad toho, že se mladí lidé zajímají o dějiny. Na druhé straně jsme při příchodu na Mendlovo náměstí viděli skupinu lidí, která proti akci protestovala. V každém případě jsme měli pocit, že jsme se zúčastnili něčeho velmi důležitého a že jsme všem obětem vyjádřili úctu.

autoři Emre Aydin, Laura Modrich, Ria Graf, Marco Kleibl, Karim, Sachs, Manuel Gölz, Lars Stanislawski, Patrick Stegmeier, Felix Barth a Moritz Apprich

Nora /

„Beru to jako pietní záležitost, kdy chci vyjádřit svou účast lidem, kteří tím prošli.“

„Ich verstehe es als einen Akt der Pietät, wenn ich den Menschen meine Anteilnahme ausdrücke, die das mitgemacht haben.“

Ivana /

„Přemyslím o tom, co lidi vede k něčemu takovému a za jakých se to může opakovat. Když dnes člověk vidí, jak se společnost radikalizuje ...“

„Ich überlege, was die Leute zu solchen Taten verleitet und unter welchen Bedingungen sich die Geschehnisse wiederholen könnten. Wenn man heute sieht, wie sich die Gesellschaft radikalisiert ...“

Jan /

„Přijde mi důležité si to připomínat, abychom lépe vycházeli jako lidi mezi sebou a nežili ve svých škatulkách.“

„Es scheint mir wichtig sich daran zu erinnern, damit wir besser miteinander auszukommen und nicht in diesen Schubladen denken.“

Hana /

„Moje maminka byla Němka a absolvovala to s celou rodinou, tak jsem to chtěla zkusit.“

„Meine Mutter war Deutsche und war mit ihrer ganzen Familie dabei, also wollte ich hier auch mitmachen.“

Petr Vokřál, primátor Brna / Oberbürgermeister von Brünn

„Je to dobrá tradice takto si připomínat svoji historii, snažit se překlenout tehdejší nenávisť a posunout se dál. Bohužel ne všichni to vnímají pozitivně a na zakončení tohoto pochodu na nás čekají jeho odpůrci.“

„Es ist eine gute Tradition, sich auf diese Weise an unsere Geschichte zu erinnern, sich um eine Überwindung der damaligen Feindschaft zu bemühen und sich weiterzuentwickeln. Leider sehen es nicht alle so positiv und daher warten am Ende des Marsches seine Gegner auf uns.“

Dojmy poutníků po cestě sbíraly Eliška Nemčoková a Tereza Vesselá / Die Meinungen der Teilnehmer wurden unterwegs von Eliška Nemčoková und Tereza Vesselá gesammelt.

„LIDÉ DNES CHÁPOU, ŽE TO NEBYLO SPRÁVNÉ“

Marie Brzobohatá si povídala s Marií Schrimpelovou, která jako dítě zažila poválečné násilí v Brně.

Jak vzpomínáte na život před válkou a během ní?

Měla jsem hezké dětství. Můj otec byla německé národnosti, ale protože byl tuberkulózní, nemusel narukovat na vojnu. Byl sice doma, ale musel například pomáhat při hašení a odklizení trosk po náletech. Maminka s námi byla doma a bydleli jsme v domě s tetou s tátovy strany, která byla Češka. Mluvilo se oběma jazyky, oba moje rodiče byli ze smíšených manželství.

Po konci války si tatínka zavolali, protože byl podle papírů Němec. Musel nastoupit do kasárny, a odkud je odváželi jako zajatce do Ruska. Bratr a já jsme tedy zůstali s maminkou, která těsně po válce musela se svými sestrami chodit někde něco uklízet. Mě bylo v roce 1945 sedm roků.

Jak jste dostali příkaz k odsunu?

Jednou přišla teta a říkala, že na druhý den se má něco dít s Němci. Abychom s tím počítaly a že se o nás postará. Druhý den opravdu hlásili, že máme vyklidit byt, odevzdat klíče u domovnice a večer se shromáždit před domem. Můžeme si vzít nějaká zavazadla, ale nesmí v nich být nic cenného, a máme se připravit na odchod z Brna.

Co to znamenalo?

Přenocovali jsme v sokolovně poblíž Lužánek. V noci jsme slyšeli sem tam nějakou střelbu, nářek nebo výkřiky. Sobě přitiskla, abych co nejmíň slyšela. Nakonec nám řekli, že musíme jít dál, na Mendlovo náměstí. V zahradě Augustiniánského opatství byl stůl, za kterým stáli ti, co to měli na starost. Lidé museli otvírat všechna zavazadla, odevzdávat spořicí knížky i peníze, snubní prsteny a jiné šperky, všechno se muselo naházet do krabice.

Potom nás vedli po Vídeňské směrem na Rajhrad. Šli všichni, i osmdesátileté babičky. Odhazovali, co už nemohli unést, nesměli jsme se zastavit. Kdo nemohl, k tomu přiběhli dozorcí s puškami a třeba ho i praštili, že spadl, viděla jsem to na vlastní oči. Co bylo dál nevím, maminka mě vždycky odtáhla. Když někdo chtěl jít na záchod, musel se dovolit dozorců, a to česky, nesmělo se mluvit německy. Když někdo neuměl česky, bili ho.

Pak jsme přišli do Rajhradu, kde zrovna slavili svátek Božího těla. Měli jsme strašnou žízeň, tak jsme prosili jednu místní paní, aby nám donesla vodu. Postavila kýbl na kraj silnice, ale přišel dozorce a kýbl převrátil. Když doslavili, šli jsme dál, po těch rozsypaných květech, které po procesí věřících zbyly. Přišli jsme do Pohořelic, před kterými vedl most přes říčku. Viděla jsem, jak dozorce vytrhl jedné paní dítě z rukou a hodil ho do vody. To je to nejhorší, co si z té cesty pamatuji. Dlouho jsem si říkala, že muselo být mrtvé, ale maminka mi později řekla, že viděla, jak hýbalo hlavičkou.

V Pohořelicích jsme přesпали v takovém velkém statku. V noci k nám přišli dozorcí a svítili ženám do obličejů. Vybírali si ty, které jak říkali, půjdou na škrabání brambor. Venku byli Rusové a sháněli ženy. Moje teta taky musela jít a vrátila se celá zničená, šla se hned umýt. Tehdy jsem nechápala, proč.

Jak jste se dostala zpět do Brna?

Další den přišli a kontrolovali, jestli jsme opravdu Němci. V pochodu s námi šla naše česká babička, kterou poslali domů a nás taky potom, co maminka napsala dopis, že nás nechá u tety a že souhlasí s naší převýchovou. Myslela si, že už nás nikdy neuvidí, nakonec jí ale po čtyřech letech dovolili vrátit se z Rakouska do Brna.

Jaký máte pocit z dnešní Pouti smíření?

Lidé dnes konečně chápou, že to nebylo správné. Že třeba ty děti, které v tom pochodu byly, nemohly za to, co dělali nacisté. Skuteční pachatelé utekli, než se vůbec přiblížila fronta. My jsme v Brně zůstali proto, že jsme za války nikomu neublížili. Za Pout' jsem moc ráda, že se připomíná, co se tehdy stalo. Byla jsem se na ni několikrát podívat a i jsem mluvila do televize.

„HEUTE VERSTEHEN DIE LEUTE, DASS ES NICHT RICHTIG WAR.“

Marie Brzobohatá sprach mit Marie Schrimpelová, die als Kind die unmittelbare Nachkriegszeit in Brünn miterlebt hat.

Wie erinnern Sie sich an Ihr Leben vor und während des Krieges?

Ich hatte eine schöne Kindheit. Mein Vater war deutscher Abstammung, aber da er tuberkulös war, musste er nicht einrücken. Er war zwar zu Hause, musste aber beispielsweise beim Brandlöschen und der Trümmerbeseitigung nach den Luftangriffen helfen. Die Mutter war mit uns zu Hause und wir wohnten mit der Tante väterlicherseits, die Tschechin war, zusammen. Man sprach beide Sprachen, meine Eltern stammten beide aus Mischehen. Nach dem Kriegsende hat man meinen Vater einbestellt, weil er seinen Papieren nach ein Deutscher war. Er musste in eine Kaserne und von da wurden sie als Gefangene nach Russland gebracht. Mein Bruder und ich blieben bei der Mutter. Nach dem Krieg musste sie mit ihren Schwestern putzen gehen. 1945 war ich sieben Jahre alt.

Wie bekamen Sie die Anordnung zur Abschiebung?

Einmal kam eine Tante und sagte, dass am nächsten Tag etwas mit den Deutschen geschehen sollte. Dass wir damit rechnen sollten, und dass sie sich um uns kümmern wollte. Am nächsten Tag kam tatsächlich die Meldung, dass wir die Wohnung räumen, die Schlüssel der Hausmeisterin abgeben und uns am Abend vor dem Haus versammeln sollten. Wir konnten einiges an Gepäck mitnehmen, aber es durfte nichts Wertvolles darin sein. Wir sollten uns auf das Weggehen aus Brünn vorbereiten.

Was bedeutete es?

Wir übernachteten in dem Sokol-Haus in der Nähe von Lužánky. In der Nacht hörten wir ab und zu Schüsse, ein Schluchzen oder Geschrei. Meine Mutter drückte mich an sich, damit ich möglichst wenig hörte. Schließlich wurde uns gesagt, dass wir zum

Mendelplatz weitergehen sollten. Im Garten der Augustinerabtei war ein Tisch, dahinter standen diejenigen, die dafür zuständig waren. Man musste sein Gepäck öffnen, Sparbücher, Geld, Trauringe und andere Schmuckstücke abgeben. Alles musste in eine Schachtel geworfen werden.

Dann wurden wir auf der Wienerstraße Richtung Raigern geführt. Alle gingen mit, auch achtzigjährige Omas. Man warf weg, was man nicht mehr tragen konnte, wir durften nicht stehen bleiben. Zu den Menschen, die nicht mehr gehen konnten, liefen die Wächter mit Gewehr und trieben sie an. Manche wurden sogar geschlagen, bis sie umfielen. Ich habe es mit meinen eigenen Augen gesehen.. Was weiter geschah, das weiß ich nicht, meine Mutter zog mich immer weg. Wenn jemand seine Notdurft verrichten wollte, musste er die Wächter fragen, und zwar auf Tschechisch. Man durfte nicht Deutsch sprechen. Wer nicht Tschechisch konnte, wurde geschlagen.

Dann kamen wir nach Raigern, wo gerade Fronleichnam gefeiert wurde. Wir hatten schrecklichen Durst und so baten wir eine Frau um Wasser. Sie stellte uns einen Eimer auf den Straßenrand, aber da kam ein Wächter und stieß ihn um. Nachdem die Einheimischen den Umzug beendet hatten, gingen wir weiter – auf den verstreuten Blüten von der Prozession. Wir kamen nach Pohrlitz, davor war eine Flussbrücke. Ich sah, wie ein Wächter ein Kind aus den Armen seiner Mutter riss und es ins Wasser warf. Das ist das schlimmste Ereignis des Marsches, an das ich mich erinnere. Lange sagte ich mir, dass das Kind doch tot sein musste, aber meine Mutter sagte mir später, dass sie gesehen hätte, wie es den Kopf bewegte.

In Pohrlitz schliefen wir in einem großen Gutshof. In der Nacht kamen die Wächter und leuchteten den Frauen ins Gesicht. Sie sagten, sie wählten Frauen zum Kartoffelschälen aus. Draußen waren Russen und suchten Frauen. Meine Tante musste auch gehen und kehrte ganz verstört zurück, sie ging sich sofort waschen. Damals verstand ich nicht, warum.

Wie kamen Sie zurück nach Brünn?

Am nächsten Tag kamen sie und kontrollierten, ob wir tatsächlich Deutsche waren. Unsere tschechische Großmutter, die mit uns war, wurde nach Hause geschickt. Ebenso wir beiden Kinder, nachdem unsere Mutter ein Schreiben verfasste, dass sie uns bei der Tante hinterließ und mit unserer Umerziehung einverstanden war. Sie dachte, sie würde uns nie mehr sehen. Schließlich wurde es ihr jedoch nach vier Jahren erlaubt, aus Österreich nach Brünn zurückzukehren.

Wie sehen Sie die heutige Wallfahrt der Versöhnung?

Heute verstehen die Leute endlich, dass es nicht richtig war. Dass die Kinder beispielsweise, die an dem Marsch teilnahmen, nichts dafür konnten, was die Nazis machten. Die wirklichen Täter flohen, ehe sich die Front überhaupt näherte. Wir blieben in Brünn, weil wir während des Krieges niemandem Unrecht getan hatten. Für die Wallfahrt bin ich sehr dankbar und dafür, dass man sich daran erinnert, was damals geschah. Ich war schon mehrmals dabei und habe auch im Fernsehen darüber gesprochen.

MARKÉTA KORGEROVÁ SPRACH MIT KATEŘINA TUČKOVÁ, DER SCHRIFTSTELLERIN UND DRAMATURGIN DES FESTIVALS „MEETING BRNO“. IHR PREISGEKRÖNTER ROMAN DIE VERTREIBUNG DER GERTA SCHNIRCH (2007) THEMATISIERT DIE VERTREIBUNG DER DEUTSCHSPRACHIGEN BEVÖLKERUNG AUS BRÜNN NACH DEM ZWEITEN WELTKRIEG.

Was führte Sie dazu, dieses Buch zu verfassen?

2003 zog ich in das Brüner Stadtviertel, das als „Bronx“ bezeichnet wird, und ich stellte fest, wie enturzelt dieser Ort ist, wie die Leute da keine Beziehung zu ihm haben. Im Laufe des zwanzigsten Jahrhunderts wurden nämlich zuerst die jüdischen Bewohner aus ihren Häusern gejagt und nach dem Zweiten Weltkrieg die deutschen. So fand ich die Geschichte von Gerta Schnirch, einer einundzwanzigjährigen Frau, die mit ihrem sechs Monate alten Kind beim Todesmarsch dabei war. Ich begriff, dass diese Zeit nicht nur das Leben der unmittelbar Betroffenen veränderte, sondern auch jenes von zwei weiteren Generationen, die sich dann damit auseinandersetzen mussten.

Wo haben Sie recherchiert?

Ich befragte Zeitzeugen, besuchte Archive, las Sekundärliteratur und vor allem konnte ich das Schicksal von Gerta mit meinen Freunden besprechen, die Historiker sind. Der Roman ist eine fiktiv, aber mit Elementen von mehreren wirklichen Geschichten.

Und wie nehmen Sie die Wallfahrt der Versöhnung wahr?

Als ich das Buch schrieb, konnte ich mir nicht vorstellen, dass ich einmal eine solche Veranstaltung erleben werde. Ich bin tief bewegt davon, welchen Anklang sie findet.

MARKÉTA KORGEROVÁ MLUVILA SE SPISOVATELKOU A DRAMATURGYNÍ FESTIVALU MEETING BRNO KATEŘINOU TUČKOVOU, JEJÍŽ OCENĚNÝ ROMÁN VYHNÁNÍ GERTY SCHNIRCH (2007) TEMATIZUJE POVÁLEČNÉ VYHNÁNÍ Z BRNA.

Co vás přivedlo k napsání knihy?

V roce 2003 jsem se přestěhovala do čtvrti přezdívvané Bronx a zjistila jsem, jak je to místo vykořeněné, že lidé k němu nemají vztah. To proto, že během dvacátého století z těch domů byli vyhnáni napřed židovští obyvatelé a po válce němečtí. Našla jsem tak příběh Gerty Schnirch, jednadvacetileté dívky, která byla se svým půlročním dítětem zařazena do pochodu z Brna. Došlo mi, že ta doba nezměnila život jen přímo postiženým, ale i dalším dvěma generacím, které se s ní museli vyrovnat.

Z čeho jste při psaní knihy vycházela?

Ptala jsem se pamětníků, jezdila jsem do archivů, načítala jsem sekundární literaturu a hlavně jsem měla přátele historiky, s nimiž jsem mohla osud Gerty konzultovat. Je to příběh fiktivní, ale jsou v něm zahrnuty prvky několika skutečných příběhů.

A jak vnímáte Pout' smíření?

Když jsem tu knihu psala, tak jsem si nedokázala představit, že jednou takovou akci zažiju. Jsem naprosto dojatá, jaký má ohlas.

DAS TRAGISCHE KRIEGSENDE IN BRÜNN

Während der sechsjährigen Besetzung des heutigen Tschechiens wurden im damals geschaffenen Protektorat Böhmen und Mähren bis zu 130.000 Tschechen ermordet, darunter 80.000 Menschen jüdischen Glaubens. Viele mussten in Gefängnissen und Lagern schwere Misshandlungen erdulden.

Am 5. Mai 1945, drei Tage vor Kriegsende, als der Aufstand in Prag ausbrach, sahen die Aufständischen, zu denen sich die Protektoratspolizei, bewaffnete Untergrundorganisationen und zahlreiche tschechische Jugendliche gesellten, die Gelegenheit gekommen, an den Deutschen Vergeltung zu üben. Mit dem Ende der Kämpfe kam es an vielen Orten des Landes zu Gewalttaten gegenüber den Deutschsprachigen. Bis heute gelten in Tschechien in der öffentlichen Meinung die an den Deutschen verübten Massaker und Gräueltaten als spontane Racheaktionen.

Am 31. Mai 1945 wurden die deutschsprachigen Einwohner Brünns zusammengetrieben. Am darauffolgenden Tag wurden sie zusammen mit den Menschen aus den umliegenden Dörfern in Richtung österreichische Grenze getrieben. Der Zug bestand hauptsächlich aus Frauen, Kindern, Kleinkindern und Säuglingen sowie alten Männern. Die meisten jüngeren Männer befanden sich zu diesem Zeitpunkt in Kriegsgefangenschaft oder waren in Lagern in der Stadt inhaftiert und zum Aufräumen der Kriegsschäden zwangsverpflichtet.

Die Zahl der Teilnehmer des Marsches kann heute mit rund 27.000 angegeben werden. Das entspricht etwa der Hälfte der damaligen deutschen Bevölkerung Brünns. Der „Brünner Todesmarsch“ wurde vorwiegend von

den tschechischen Arbeitern der Brünner Waffenwerke durchgeführt. Als Hauptorganisator dieses Verbrechens gilt der Chef der damaligen Brünner Sicherheitskräfte Bedřich Pokorný.

Viele waren den Strapazen des Marsches in größter Hitze und ohne organisierte Wasser- und Lebensmittelversorgung nicht gewachsen. Nach Schätzungen starben damals 2.000 bis 5.200 Menschen. In Pohořelice, auf halbem Weg zwischen Brünn und der Grenze zu Österreich, befinden sich die Massengräber der Vertriebenen, die am Ende des Marsches in einem Sammellager am Rande der Kleinstadt untergebracht waren und vor allem der Ruhr und dem Typhus zum Opfer fielen. 890 Toten sind dort bestattet, weitere Gräber befinden sich hinter der Grenze in Niederösterreich. Am 20. Mai 2015 drückte der Stadtrat von Brünn in einer Deklaration sein Bedauern für die gewalttätige Vertreibung, für den „Racheakt“, der „vor allem gegen Frauen, Kinder und alte Menschen gerichtet war“, aus. Am 30. Mai 2015 fand der Gedenkmarsch anlässlich des 70. Jahrestag in umgekehrter Richtung statt. Das „Zurückgehen“ der Strecke von Pohlitz nach Brünn ist eine symbolische Geste der Versöhnung. Der Oberbürgermeister der Stadt Brünn Petr Vokřál lud Vertreter der Partnerstädte und Vertriebenenverbände aus Deutschland und Österreich ein, gemeinsam der Opfer des Krieges und der unmittelbaren Nachkriegszeit zu gedenken.

von Lukas Rihm, Patrick Pflieger, Francesca Dammenmiller und Mark Marzyk

TRAGICKÝ KONEC VÁLKY V BRNĚ

Během šestileté okupace dnešního Česka bylo v tehdejším Protektorátu Čechy a Morava zavražděno okolo 130.000 Čechů, z toho 80.000 lidí židovského vyznání. Mnozí z nich museli vytrpět těžké týrání ve vězeních a táborech.

Dne 5. května 1945, tři dny před koncem války, vypuklo v Praze povstání, a mnozí povstalci, ke kterým se přidala protektorátní policie, ozbrojené podzemní organizace a početná česká mládež, využili možnost se Němcům pomstít. Společně s koncem bojů došlo na mnohých místech k násilným činům proti německy mluvícím obyvatelům. Dodnes jsou v českém veřejném povědomí ohavné činy z té doby považovány za spontánní reakce pomsty.

Dne 31. května 1945 byli shromážděni němečtí obyvatelé Brna. Následujícího dne byli spolu s lidmi z okolních vesnic hnáni směrem k rakouským hranicím. Průvod se skládal převážně z žen, dětí, malých dětí a kojenců a také starých lidí. Většina mladých mužů se v té době nacházela ve vojenském zajetí nebo byla zajata v táborech ve městě a nucena uklízet válečné škody. Počet účastníků je dnes uváděn okolo sedmadvaceti tisíc. Odpovídá to zhruba polovině tehdejšího počtu německého obyvatelstva v Brně. Takzvaný brněnský pochod smrti byl veden především českými dělníky

brněnské zbrojovky. Za jeho hlavního organizátora je považován šéf tehdejších brněnských bezpečnostních složek Bedřich Pokorný.

Mnozí nebyli namáhavý pochod ve velkém vedru a bez zajištěného jídla a pití schopni vydržet. Dle různých odhadů tehdy zemřelo 2000 až 5200 lidí. V Pohořelicích, v půli cesty mezi Brnem a hranicí s Rakouskem, se nacházejí masové hroby vyhnanců, kteří byli na konci pochodu ubytováni ve sběrném táboře na kraji malého a padli za obět' především úplavici a tyfu. Je tam pohřbeno 890 mrtvých, další hroby se nacházejí za hranicemi v Dolních Rakousích.

Dne 20. května 2015 požádalo Zastupitelstvo města Brna o prominutí za násilné vyhnání, „za akt pomsty, který byl namířen především proti ženám, dětem a starým lidem“. Dnešní reprezentace města Brna vyjádřila upřímnou lítost nad tehdejšími událostmi. Dne 30. května 2015 u příležitosti 70. výročí šla Pout' opačným směrem z Pohořelic do Brna. Primátor města Brna Petr Vokřál pozval zástupce partnerských měst a vyhnaneckých spolků z Německa, Rakouska, aby společně uctili oběti války i bezprostředně poválečné doby.

autoři: Lukas Rihm, Patrick Pflieger, Francesca Dammenmiller a Mark Marzyk

AYLIN AKTAS UND EMELIE GRITSCH SPRACHEN MIT JAROSLAV OSTRČILÍK, DER VOR ZEHN JAHREN DEN VERSÖHNUNGSMARSCH IM GEDENKEN AN DIE AUS BRÜNN VERTRIEBENEN INS LEBEN GERUFEN HAT.

Wie kamen Sie dazu, an die Vertreibung aus Brünn zu erinnern?

Ich bin in Österreich an der Grenze zu Tschechien aufgewachsen und manche von meinen Altersgenossen hatten Großeltern, die aus Südmähren vertrieben wurden. Nach der Matura, also dem Abitur, bin ich zurück nach Brünn übersiedelt, wo ich studiert habe. Ich wunderte mich, dass niemand darüber redet, dass irgendwann plötzlich ein Drittel der Bevölkerung dieser Stadt verschwunden ist. Ich habe überlegt, wie man das ins Bewusstsein der Leute zurückbringen kann. Und ich wollte das anders machen als nur über Opferzahlen zu sprechen – einen Weg finden, der die damaligen Ereignisse leichter erfassbar und zumindest teilweise erfahrbar macht.

Wie hat sich das Projekt mit den Jahren verändert?

Auf jeden Fall ist es viel größer geworden. 2006 sind wir zu dritt gegangen, im letzten Jahr sind 300 Teilnehmer in Pohořelice und bei der Abschlussveranstaltung in Brünn sogar an die Tausend Leute zusammengekommen. 2015, siebzig Jahre nach Kriegsende, hat sich auch die Stadt Brünn zu diesem Kapitel seiner Geschichte bekannt. Einerseits mit einer offiziellen Deklaration des Bedauerns, aber auch mit einer umfassenden Unterstützung dieses Gedenkens an die Vertreibung. Und, was wohl am Wichtigsten ist: In den letzten

zehn Jahren hat sich das Bewusstsein der Brüner um die damaligen Ereignisse grundlegend verändert und dadurch auch ihre Einstellung dazu. Wenn die Menschen wissen, was genau passiert ist, warum und wem, sind sie eher bereit, ihre Vorurteile oder althergebrachten Meinungen abzulegen. Dank einer Vielzahl von Projekten wie diesem hat sich in den letzten Jahren sehr viel bewegt, und das nicht nur in Brünn, sondern in der ganzen tschechischen Gesellschaft.

Was ist also die Botschaft des Marsches?

Einerseits die Erinnerung an das Geschehene. Die Menschen sollen sich bewusst werden, wozu Hass führt und was die Stadt damals verloren hat. Die ersten acht Gedenkmärsche wollten das Geschehene eben zurück ins öffentliche Bewusstsein bringen und natürlich der Opfer gedenken. Ab 2015 gehen wir aber die Strecke in umgekehrter Richtung. Das ist symbolisch eine Geste der Versöhnung und in diesem Sinne einer Art Verbindung der Geschichte mit der Gegenwart.

Wie soll es denn in der Zukunft aussehen?

Wir wollen das Projekt ständig weiterentwickeln und aktuell halten. Nächstes Jahr werden wir daher das zwanzigjährige Jubiläum der Deutsch-Tschechischen Erklärung zum Anlass nehmen, um die Zusammenarbeit beider Länder zu feiern und jene zwischen Tschechien und Österreich etwas anzukurbeln.

Aylin Aktas a Emelie Gritsch zpovídaly Jaroslava Ostrčilíka, který před deseti lety založil tradici pochodů smíření k připomínce poválečného vyhnání z Brna.

Jak jste se dostal k připomínání vyhnání z Brna?

Vyrostl jsem v Rakousku na hranicích s Českem a mnozí z mých vrstevníků měli prarodiče, kteří byli vyhnáni z jižní Moravy. Po maturitě jsem se vrátil do Brna, kde jsem studoval. Divil jsem se, že nikdo nemluví o tom, že kdysi najednou zmizela třetina obyvatelstva města. Přemýšlel jsem, jak by události z konce války šly dostat zpět do povědomí lidí. A chtěl jsem to udělat jinak, než jenom mluvit o počtech obětí – najít cestu, jak lidem poválečné násilí názorně přiblížit.

Jak se projekt během let změnil?

Rozhodně se rozrostl. V roce 2006 jsme šli ve třech, loni se nás však na zahájení v Pohořelicích sešly tři stovky a na zakončení v Brně nás bylo na tisíce. V roce 2015, sedmdesát let po konci války, se totiž k této kapitole svých dějin přihlásilo i město Brno. Jednak oficiální deklarací politování tehdejších událostí, ale také obsáhlou podporou této jejich připomínky. A co je nejdůležitější: v posledních deseti letech se zásadně změnilo povědomí Brňanů o poválečných událostech a tím také jejich náhled na svoji historii.

Když lidé vědí, co přesně se stalo, proč a komu, jsou spíše schopni zbavit se svých předsudků a přežitých názorů. Díky celé řadě projektů jako je tento se toho v posledních letech hodně pohnulo nejen v Brně, ale také v celé české společnosti.

Jaké je tedy poselství pochodu?

Jednak je zymýšlen jako připomínka toho, co se u nás událo. Lidé by si měli být vědomi, k čemu vede nenávisť, co tehdy naše město ztratilo. Prvních osm ročníků pochodu mělo za cíl vrátit události zpět do veřejného povědomí a samozřejmě připomenout jejich oběti. Od roku 2015 však jdeme pochod opačným směrem jako gesto usmíření a v symbolice propojení minulosti se současností.

Jak má projekt vypadat v budoucnu?

Chtěli bychom jej neustále rozvíjet a aktualizovat, v příštím roce se Pout' smíření stane také příspěvkem k oslavě dvacátého výročí podepsání Česko-německé deklarace, která nastartovala hlubokou spolupráci obou zemí. Výročí vezmeme jako příležitost k prohloubení spolupráce na česko rakouské úrovni.

Pout' smíření je součástí projektu Meeting Brno, který se v roce 2016 konal pod záštitou primátora města Brna Petra Vokřála

Die Wallfahrt der Versöhnung ist Teil des Projekts Meeting Brno, das 2016 unter der Schirmherrschaft des Oberbürgermeisters der Stadt Brünn Petr Vokřál stattgefunden hat.

www.meetingbrno.cz

Kontakt: Jaroslav Ostrčilík, jaroslav.ostrcilik@meetingbrno.cz

meetingbrno.cz